

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

ד.

עין משפט
גר מצוה

לג א מיי פ"א מהל
גינה הלכה ט סמג
עין קנה טור ש"ע ח"מ
סי' שמת סעיף ד:
לד ב מיי שם הלכה ט:

מירי דהוה אעבד ואמה. ולא כפירוש רש"י שפירש משום דתנן
בהחובל (לקמן דף פז.) עבד ואשה פגיעתן כו' דל"כ ה"ל
למינקט עבד ואשה אלא מפרש ר"ת דנקט עבד ואמה משום דקאי
אמתני' דסוף מסכת ידים וטעמא משום שמה יקיטנו רבו דבסמוך
מפורש התם: **לאו אע"ג** דבוונתו

לאו ראי השן שאין כוונתו להזיק כראי הקרן
שכוונתו להזיק ולא ק"ו הוא ומה שן שאין
כוונתו להזיק חייב קרן שכוונתו להזיק לא
כ"ש איצטריך ס"ד אמינא מירי דהוה אעבד
ואמה עבד ואמה לאו אע"ג דבוונתן להזיק
אפ"ה פטוריה ה"ג לא שניא אמר רב אשי אטו
עבד ואמה לאו טעמא רבה אית בהו ב"ש
יקניטנו רבו וילך וידליק גדישו של חבריו
ונמצא זה מחייב את רבו מאה מנה בכל יום
אלא פריך הכי לא ראי הקרן שכוונתו להזיק
כראי השן שאין כוונתו להזיק ולא ראי השן
שיש הנאה להזיק כראי הקרן שאין הנאה
להזיק ורגל מאי שיריה כשהזיק חב המזיק
לאתויי רגל וליתנייה בהדיא אלא אמר רבא
תנא שור לרגלו ומבעה לשינו וה"ק לא ראי
הרגל שהזיקה מצוי כראי השן שאין הזיקה
מצוי ולא ראי השן שיש הנאה להזיקו כראי
הרגל שאין הנאה להזיקו וקרן מאי שיריה
כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן וליתנייה
בהדיא במועדין מתחילתן קמייירי בתמין
ולבסוף מועדין לא קמייירי ושמואל מ"ט לא
אמר כרב אמר לך אי סלקא דעתך אדם הא
קתני סיפא שור המועד ושור המזיק ברשות
הניזק והאדם וליתני ברישא בנזקי ממון
קמייירי בנזקי גופו לא קמייירי ורב נמי הא קתני
אדם בסיפא אמר לך רב ההוא למחשבייה
בהדי מועדין הוא דאתא ומאי לא הרי ה"ק
לא ראי השור שמשלם את הכופר כראי
האדם שאין משלם את הכופר ולא ראי האדם
שחייב בארבעה דברים כראי השור שאין
בו ארבעה דברים הצד השווה שבהן שדרבן
להזיק וכי שור דרכו להזיק במועד ומועד
דרכו להזיק כיון דאייעד אורחיה הוא אדם
דרכו להזיק בישן ישן דרכו להזיק כיון דכייף
ופשיט אורחיה הוא ושמירתן עליך אדם
שמירת גופו עליו הוא ולמעמיך הא דתני
קרנא ארבעה אבות נזיקין ואדם אחד מהן
אדם שמירת גופו עליו הוא אלא כדאמר ליה
רבי אבהו לתנא תני אדם שמירת גופו עליו
הבא

ולא ראי השן שאין כוונתו שן לא אמי קרן
מיניה ולהכי פריך ולא ק"ו הוא כל שכן דמשום האי טעמא נפיק
קרן משן. וה"ה נמי דקא פריך אטעמא קמא דאי כתב קרן הוה
נפקא שן מיניה בק"ו ומה קרן שאין הנאה להזיקה חייב כו'. והאי
ליכא לתרוי' דהכי מיפרשא מילתא
דרב יהודה לא ראי הקרן שאין
הנאה כו' ואי כתב שן לא אמיא קרן
מיניה ולא ראי השן שאין כוונתו
להזיק כו' ואי כתב קרן לא אמיא
שן מיניה ולא תיקשי מידי האי לאו
מילתא היא שאין זה לשון הש"ס אלא
ההוא דצעי למיגמר חזריה מיניה
נקיט ברישא דקתני מתני' לא זה
זה שיש בהן רוח חיים כהרי האש
שאינו צו רוח חיים ואי כתב הני תרתי
לא אמיא אש מתרוייהו אלמא כל
היכא דקתני לא ראי זה כראי זה
ההוא דצעי אגמורי חזריה מיניה
נקיט ברישא דקתני מתני' וה"ק לא
ראי זה כראי זה אין דין הכתוב צוה
לראי לנהוג צוה: איצטריך. למיכתב
קרן: אפ"ה פטורין. כדאמרינן בפ'
החובל (לקמן דף פז.) העבד והאשה
פגיעתן רעה החובל בהן חייב והן
שחבלו בחמריים פטורין: לאו טעמא
רבה אית בהו. דאי מיחייבת ליה כל
שעה שיכעיסנו רבו ילך וידליק גדישו
של חבריו כדי לחייב את רבו: אלא
פריך ואימא הכי. לא ראי השור
כראי המזבעה דקתני במתני' ה"ק לא
ראי הקרן שכוונתו להזיק כהרי השן
שאין כוונתו רעה החובל בהן חייב והן
ממכונות הלכך אי כתב קרן לא הוה
נפיק שן מיניה: ולא הכי השן שיש
הנאה להזיקה כהרי הקרן כו'. ואי
כתב שן לא אמיא קרן מיניה: ורגל
מאי. עבד ליה תנא דמתני' דלא
תני: שיריה. בתמיה: וה"ק. הך
דקתני מתני' לא הרי השור כהרי
המזבעה ה"ק כו': רגל הזיקה מצוי
הלכך לא אמיא שן מיניה: רגל וצור
שן ואש מועדין מתחילתן לשלם נזק
שלם דלא פליג רחמנא צוין תם למועד
אלא צננייה: שור המזיק כרשות
הניזק. שנכנס לרשות הניזק ונגח
שם את שורו ואע"ג דתם הוא משלם
נזק שלם. וסתמא כר"ט דאמר לקמן
(דף טו.) משונה קרן כרשות הניזק
נזק שלם משלם: בנזקי ממונו.
בנזקי גופו. שהוא עצמו מניק לא
מיירי: הא קתני אדם. כפיפא ולמה ליה למיתני ברישא: למיתנייה
כדי מועדין הוא דאסא. דקתני חמשה תמין וחמשה מועדין וקחשיב
להו ואיל: ומאי לא הכי. דקתני במתני' לא הרי השור כהרי המזבעה
לרב דאמר מזבעה זה אדם: שור מועד שנגח אדם ומת משלם כופר
הלכך אי כתב שור לא אמיא אדם מיניה דאדם שהרג את חבריו
במועד נהרג בשוגג גולה ואינו משלם כופר: אדם החובל בחבירו
חייב בארבעה דברים זכר ריפוי שבת וצושת אבל נזק לא קא חשיב
דשור נמי נזק משלם אבל בהנך ארבעה דברים אינו חייב כדמסיק
בשילחי כיצד מועדת (לקמן כו.) דאמר' כי יתן איש מוס צעמיתו
איש צעמיתו ולא שור צעמיתו: וקא פריך הלך השור כו'. לרב דאמר
תנא שור וכל מיילי דשור היכי מני למיתני בן קרן דרכו להזיק. ולשמאל
ליכא למיפריך דרגל ודאי דרכו לילך ולהזיק: דכייף ופשיט. את
רגליו: אורחיה הוא. לשבר כלים שבצד מרגלותיו: וקא פריך מאי
האי דקתני ושמירתן עליך. לשון זה אינו שייך אלא בנזקי ממונו:

(א) וידיס פ"ד מ"ו.
(ב) ויקרא ד"ג א ג"ב ע"ב
מוס' פסחים ז. ד"ה אלא
(ד) ועי' גמרי' מהלך
בתיבום של המוס' ובספר
פ"י, ה) ונכ"ל: דעור.
(ו) ונכ"ל: וממוקן.
(ז) ונמוס' נור ואש נמי לך
(ח) וממוקן כ"ל עי' מהר"ם,
למחוק כ"ל עי' מהר"ם.

גליון הש"ס

תוס' ד"ח כשהזיק בו
א"א מאידך. דלקמן דף ט
ע"ב ועי' לקמן דף יג ע"ב
בתוס' ד"ה כשהזיק:
שם ד"ה ברא ב' ו"ה
פספס' משום ק"ב"ב. עי'
לקמן דף י"ג ע"א בש"ס ד"ה
משלם כ"כ: בא"ד ראי
לאו קרא דעליו. עי' בספר
יבואם לנא"ס סי' ח:

רבינו הנאהל

שן אין כוונתו להזיק אלא
לאכל להנאתו. קרן כותה
להזיק ואין לה הנאה.
ואתא למילף מעבד ואמה
דפטור מרייהו. ודחי לה
רב אשי. אטו עבד ואמה
לאו טעמי' רבה אית בה
במתניתין א) בסוף מסכת
ידים תאמרו בעבדו ואמרו
שיש בהן דעת שאם
יקניטנו ילך וידליק גדישו
שלחבירו ונמצא מחייבו
בכל יום. ולא עמד זה
התירוק ונודח. ותרוץ ונא
הי תנא שור לרגלו
ומבעה לשנו כו'. וקרן
מאי שיריה. מאי טעמי' שן
ורגל מועדין מתחילתן הן
ותני להו ברישא. קרן
דהוא תם ולכי מייעד הוי
ליה מועד תנא ליה
בסיפא, כשהזיק חב
המוזק לאיתויי קרן.
ושמואל מאי טעמי' לא
אמי' כרב, אמי' לך אדם הא
קתני ליה בסיפא דמתני'.
והאדם. ואמאי לא תנא
ליה ברישא, דבנזקי ממונו
קמיייר, ונזקי גופו לא
קמיייר, ויש אמי' הלכה
כשמואל. ורב אמי' לך אדם
האי דקתני ליה בסיפא
למחשבייה בהדי מועדין
הוא דאתא. מאי לא ראי
לא ראי, הכי קאמי' לא ראי
השור שמשלם את הכופר
כו' הצד השווה שבהן
שדרבן להזיק. שור דרכו
להזיק במועד. אדם דרכו
להזיק בישן. ושמירתן
עליו, אדם שמירת גופו
עליו הוא, ופריך כ"י אבהו
דאמי' לתנא תני אדם
שמירת גופו עליו.

(א) עי' מוס' ד"ה מירי דהוה.

ליה דדרבה מיניה וכו' נמי אין שייך להזכיר תנא דכי חזקיה דלקמן
בפ"ב (דף קו.) משמע דלאי לאו קרא דעליו ולא על האדם הוה ילפינן
אדם משור שיתחייב מזיד מיתה וכופר ומעליו פטרי ליה אפילו שוגג
דומיא דשוס) דאין מויד לשור ותנא דכי חזקיה דפוטור אפילו שוגג היינו
ממון שהזיק בשעת חיוב מיתה ולאפוקי ממאן דדריש ב' אלו נערות
(כמוצות דף לה.) וס) הא אם יהיה אסון לא יענש דוקא דין אסון אמא
חזקיה ואשמעינן לאו דוקא דין אסון לא יענש אלא אפי' שוגג לא יענש:
כיון דכייף ופשיט אורחיה הוא. צירושלמי יש לישן לא מחייב
אלא כשהשכיב עצמו אלל הכלים אבל אם ישן והציאו כלים אללו
ושברן פטור דהם גרמו לו וכן אם היה ישן והלך חבירו לישן אללו
והזיקו זה את זה הראשון פטור והאחרון חייב: **ולמעמיך**. פירוש
אפילו תימא מצבעה זה השן: **אדם שמירת גופו עליי**. מכאן
משמע דלא גרסינן במתני' וממונא) מדלא פריך נמי הכי אדם ממונו
הוא ו"משה" אין לריך למחוק כדפירשתי לעיל (ג) ד"ה וממוקן:
ואימא

ה"ג